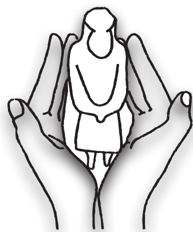
ТЕЗИ • XXIX Міжнародна наукова конференція «Слобожанські читання»

Департамент культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації

ОКЗ «Харківський науково-методичний центр
охорони культурної спадщини»

ОКЗ «Харківський художній музей»

Харківське відділення
Національної спілки краєзнавців України

Центр українських студій та краєзнавства
імені академіка П. Т. Тронька
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Тези доповідей учасників

XXIX Міжнародної наукової конференції «Слобожанські читання»

18 квітня 2025

ХАРКІВ

ХАРКІВСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

**Департамент культури і туризму
Харківської обласної державної адміністрації**

**ОКЗ «Харківський науково-методичний центр
охорони культурної спадщини»**

ОКЗ «Харківський художній музей»

Харківське відділення Національної спілки краєзнавців України

**Центр українських студій та краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна**

Тези доповідей учасників

XXIX Міжнародної наукової конференції «Слобожанські читання»

Конференція відбувається з нагоди
Міжнародного дня пам'яток і визначних місць,
Дня пам'яток історії та культури,

присвячена 25-річчю творчої діяльності
колективу краєзнавців-пам'яткознавців,
які брали участь у Міжнародній науковій конференції
«Слобожанські читання» (1999–2024),
а також 100-річчю від дня проведення
Першої Всеукраїнської краєзнавчої конференції,
що відбулася у Харкові 28–31 травня 1925 року,
на якій було створено Український комітет краєзнавства

18 квітня 2025 р.

м. Харків

УДК 719+908+930.85](477.54/.62)(063)

Публікується за рішенням засідання науково-методичної ради Харківського художнього музею (протокол № 2 від 7 квітня 2025 р.).

ISBN 978-617-8057-13-8

До збірки включені тези доповідей учасників XXIX Міжнародної наукової конференції «Слобожанські читання», що відбувається з нагоди Міжнародного дня пам'яток і визначних місць, Дня пам'яток історії та культури, присвячена 25-річчю творчої діяльності колективу краєзнавців-пам'яткознавців, які брали участь у Міжнародній науковій конференції «Слобожанські читання» (1999–2024), а також 100-річчю від дня проведення Першої Всеукраїнської краєзнавчої конференції, що відбулася у Харкові 28–31 травня 1925 року, на якій було створено Український комітет краєзнавства

ISBN 978-617-8057-13-8

Юлія Олексіївна Уткіна,
завідувачка відділу «Україніка» імені Т. Г. Шевченка Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка (ХДНБ імені В. Г. Короленка)

Дружні шаржі на сторінках української періодики 1920-х років (за матеріалами віртуального проєкту ХДНБ імені В. Г. Короленка)

Мета науково-просвітницького проєкту «Дружні шаржі на сторінках української періодики 1920-х років» (https://sites.google.com/view/druzhni-sharzhi) – привернути увагу до особливостей зображувальних сатиричних жанрів на сторінках тогочасної преси.

Ресурс складається з п'яти розділів, у яких наведено короткі фактографічні довідки про періодичні видання, відомості про художників та персонажів їхніх робіт, ілюстративний матеріал. Вже опрацьовано такі періодичні видання, як «Вісти ВУЦВК», «Всесвіт», «Глобус», «Кіно», «Молодняк».

У щоденній газеті «Вісти» (Харків, 1918–1941) та її додатку «Література. Наука. Мистецтво» вміщено понад 100 карикатур та дружніх шаржів відомого українського письменника і кінорежисера Олександра Довженка. Також у виданні публікувалися шаржі у жанрі політичної сатири графіків Михайла Щеглова, Леоніда Гамбургера та Олександра Козюренка.

У журналі «Всесвіт» (Харків, 1925–1934) можна зустріти дружні шаржі на українських письменників, вишукано проілюстровані гуморески, карикатури на соціально-політичні теми. У виданні існувала рубрика «Сатира й гумор» (у різні роки мала назви «Сторінка гумору», «Сторінка гумору і сатири»). Серед митців, що співпрацювали із виданням: Олександр Довженко, Михайло Щеглов, Борис Фрідкін, Анатолій Гороховцев, Олександр Козюренко.

Зокрема, у творчому доробку Михайла Щеглова є низка дружніх шаржів на сучасників-письменників. Він зробив малюнок до літературної пародії Остапа Вишні на твір Аркадія Любченка «Путемна бурь» (Всесвіт. 1926. № 6) та колективний шарж на учасників Всеукраїнської спілки пролетарських письменників (Всесвіт, 1929, № 23). Ще одна його робота – «Алло, алло!...» (Всесвіт, 1929, № 7) – стала відгуком на виставу-ревю «Алло, на хвилі 477!» театру «Березіль», прем’єра якого відбулася 9 січня 1929 р.

в Харкові. Головним героєм малюнку є письменник-гуморист Остап Вишня, саме йому присвячена одна з частин вистави «Пекельне дійство з Остапом Вишнею».

На сторінках журналу «Глобус» (Київ, 1923–1935) публікувалися шаржі художників Євгена Мандельберга, Казимира Агніт-Следзевського та Георгія Дубинського. Зокрема, Агніт-Следзевський темами дружніх шаржів обирав події літературного життя. На його малюнках зображені учасники літературної дискусії 1925–1928 рр., взаємовідносини літературних груп та окремі письменники (Микола Хвильовий, Григорій Косинка). Наприклад, шарж з підписом «“Зустріч трьох на перехресній станції”... або Семенко, Шкурупій і Бажан семафорять у майбутнє» (Глобус, 1927, № 8) є посиланням на однойменну збірку творів цих письменників, що саме вийшла друком.

У журналі «Кіно» (Харків, 1925–1926, 1932–1933; Київ, 1926–1931) публікувалися шаржі й карикатури художників Володимира Дев’ятніна, Бориса Крюкова, Семена Зальцера, Еріха Мордміловича, Ізраїля Нижника. Деякі малюнки друкувалися без підпису. Звичайно, головною темою була творчість діячів тогочасного кіномистецтва, наприклад, шаржі на фільми «Проданий апетит» (1928; режисери Микола Охлопков, Йозеф Рона) і «Симфонія Донбасу» (1930; режисер Дзиґа Вертов). А в роботі «Кінозірка з погляду...» (Кіно, 1929, № 1) художник Володимир Дев’ятнін зробив порівняння кіногероїв різних режисерів: Сесіль Де Мілля, Петра Чардиніна, Олександра Довженка та Сергія Ейзенштейна.

У журналі «Молодняк» (Харків, 1927–1934) представлені роботи художників Леоніда Сидорова, Михайла Щеглова і Миколи Глущенка. У перших двох номерах вміщено жартівливі поезії на колег-літераторів Леоніда Первомайського (підпис – Л. П-кий). Вірші, присвячені Петру Голоті, Дмитру Гордієнку і Марку Кожушному доповнюють дружні шаржі Михайла Щеглова, ще два подані без підпису.

Загалом проєкт «Дружні шаржі на сторінках української періодики 1920-х років» не претендує на вичерпну повноту і є продовжуваним.